

УДК 811.111.'01

DOI: 10.31558/1815-3070.2022.43.3

ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІ ТЕОЦЕНТРИЧНІ ОБРАЗНІ ПОРІВНЯННЯ РІВНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ

У статті розглянуто особливості семантики давньоанглійських теоцентричних образних порівнянь рівності за принципом морфізму, з експлікацією залучених образів, які об'єктивують англосаксонське потрактування божеств і пов'язаних з ними понять. Таксономізація емпіричного матеріалу здійснюється за тематикою предмета порівняння, що охоплює світлі та темні сили, і відповідно до сфери віднесення еталона порівняння у позамовній дійсності. З'ясовано продуктивність усіх виокремлених типів розглядуваних образних порівнянь, окреслено тенденції до використання обмеженого кола образів та схильність до активації органів чуття у процесі формування ментальної картини, спровокованої аналізованими утвореннями, як то світлих і темних відтінків та наявності чи відсутності звуку. Встановлено, що образні порівняння на позначення світлих сил демонструють схильність до натуралізації, тоді як образні порівняння на позначення темних сил – до анімалізації.

Ключові слова: семантика, образне порівняння, давньоанглійська мова, божество, предмет порівняння, еталон порівняння.

1. Постановка наукової проблеми та її актуальність. Індивідуальний прояв універсальної категорії образного порівняння (далі ОП) засвідчує варіативність останньої в історичному, соціальному та лінгвокультурному контекстах навіть у межах однієї мови. Є декілька причин того, чому необхідно знати, як саме функціонувало давньоанглійське образне порівняння більш ніж тисячоліття тому. Для того, щоб здійснити комплексний, повний та інформативний опис мови, дослідники повинні пояснити діахронічні зміни і відповісти на питання, як вона змінювалася з плином часу, що стане можливим тільки тоді, коли можна буде висвітлити усі аспекти синхронних її станів. Це означає, що необхідно фокусуватися на стані складників системи в кожен окремо взятий період розвитку мови для того, щоб з часом сформувати більш узагальнену картину досліджуваного питання. Ще однією причиною вивчення розвитку ОП є той факт, що ОП є потужним прийомом, який може відкрити захоплюючі знання про лінгвокультуру, бачення світу, вірування, пріоритети та асоціації носіїв мови в різні історичні періоди.

2. Аналіз досліджень цієї проблеми. Вітчизняне мовознавство вирізняється досить інтенсивним інтересом до аналізу цієї категорії на матеріалах різних мов у межах структурно-системної парадигми, з чітко окресленим переходом від іманентності до антропоцентризму: протягом кількох останніх століть приділяється посилена увага лінгвокультурологічним особливостям ОП (Навроцький 1925; Потєбня 1990; Алефиренко 2010, 2012), його структурі та комунікативним функціям (Прокопчук 2000; Кучеренко 2003; Мізін 2008; Щепка 2008), які у своїй сукупності з-поміж іншого позиціонують його як когнітивний механізм кодування інформації. Більшість розвідок, однак, здійснюється на матеріалах сучасного зрізу розвитку аналізованих мов, водночас дослідження історично більш

ранніх етапів їх становлення залишаються на далекій периферії. Необхідність заповнення лакун, однією з яких є вивчення давньоанглійських ОП, визначає актуальність цієї роботи. Аналіз давньоанглійських ОП, фрагмент якого представлено у статті, стане відправною точкою встановлення діахронічних змін у межах цієї категорії, які, за словами багатьох науковців, витіснені синхронним описом явищ (Сенів 2002; Буніятова 2003; Домброван 2013), для котрих характерна «амнезія стосовно генези мов, уперте намагання замкнутися у теперішньому» (Ажеж 2008: 31).

3. Мета і завдання. Метою статті є висвітлення особливостей семантики давньоанглійських теоцентричних ОП, що передбачає розв'язання низки завдань: укласти корпус теоцентричних ОП; встановити диференційні критерії їх розмежування відповідно до тематичної віднесеності предмета порівняння; класифікувати аналізовані одиниці за принципом належності образу до певної сфери позамовної дійсності; здійснити кількісні підрахунки виокремлених підтипів ОП, на основі яких сформулювати висновки якісного характеру.

Об'єктом дослідження є давньоанглійські синтаксичні теоцентричні ОП рівності, зафіксовані в рукописах VI–XI століть.

Предмет дослідження складають механізми актуалізації давньоанглійських теоцентричних ОП на смисловому рівні.

Опис фактичного матеріалу та методів, застосованих у процесі аналізу. Матеріалом дослідження стали 117 ОП, дібраних методом суцільної вибірки з 33 829 контекстів вживання давньоанглійських маркерів компаративності *gelice*, *gelicra*, *gelicost*, *gelicnysse*, *swa*, *swylc*. Методи дослідження зумовлені розумінням ОП як універсального явища, якому властива конкретна актуалізація на синхронному зрізі в якості лінгво-понятійного компаративного утворення, здатного об'єктивувати відбитки онтології та гносеології етносу в мовній картині світу, що складається з принаймні двох зіставляваних концептуально віддалених понять (предмета і еталона) на основі експліцитно чи імпліцитно вираженої спільної ознаки (основи) з різним ступенем її прояву в порівнюваних явищах. Використані методи дослідження охоплюють реалізацію низки лінгвістичних принципів: *метод компонентного аналізу* застосовувався при інвентаризації і типологізації складників ОП; *метод контекстуального аналізу* був використаний під час інтерпретації семантики досліджуваних одиниць; *метод кількісних підрахунків* став основою для здійснення узагальнень якісного характеру.

Методологія дослідження базується на розумінні того, що співвідношення предмета і еталона ОП має двосторонній характер: предмет порівняння провокує доцентрове використання еталона, внаслідок чого одна форма образу переноситься, ментально проєктується на інший, спричиняючи метаморфозу предмета порівняння. У такий спосіб об'єктивується принцип центризму і морфізму; останні є інтегральними семантичними ознаками ОП, здатними вибудувати цілісну семантичну парадигму, члени якої будуть протиставлятися один одному за змінними семантичними диференційними ознаками типу *антропо-* (*центричне / морфне*), *зоо-* (*центричне / морфне*), *артефакто-* (*центричне / морфне*), *тео-* (*центричне / морфне*) і под.

Наукова новизна, теоретична і практична цінність отриманих результатів. Ця стаття є першою спробою об'єктивації знань про давньоанглійські теоцентричні ОП на найдавнішому історичному зрізі розвитку англійської мови. Вона уможливує подальше діахронічне дослідження теоцентричних ОП в англійській мові, будучи відправною точкою такого аналізу, а відтак сприяє можливості встановлення закономірностей розвитку таких ОП в англійській мові протягом 1,5 тис. років.

4. Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Дослідники виділяють щонайменше два етапи риторичних традицій протягом шести століть давньоанглійського періоду (Kennedy 1999: 175), під час котрих першість авторитетності перейшла від риторики Цицерона до Аристотеля і Квінтіліана. Відповідно, є всі підстави вважати, що використання ОП давньоанглійськими авторами / перекладачами – це методичне застосування правил вищезазначених античних риторик, які уможливили використання цього прийому в контексті поширення християнства. До того ж, ОП як частина компаративних конструкцій вважається напрочуд сприятливим засобом для релігійного письма (Wisse, May 2001: 155–156) і одним з улюблених інструментів Елфрика, Вулфстана і короля Альфреда, під егідою котрого було здійснено багато перекладів та інтерпретацій давньоанглійською мовою з додаванням ОП, яких не було в текстах-оригіналах (Randal 2010: 154, 172, 267, 286). З огляду на це, на момент свого створення давньоанглійські ОП потрактовувалися саме так, як вони описані в *ad Herenium*, риториках Цицерона, Аристотеля і Квінтіліана.

Давньоанглійські теоцентричні ОП охоплюють сигніфікати, які відповідають не лише абсолютному Богу, а й позначають різні істоти і сутності, позитивні і негативні, які лежать поза людською цариною, включаючи будь-які поняття, пов'язані з ними, як то сила божества, суд, кара, певний прояв і т. ін.

Сигніфікати теоцентричних ОП демонструють тенденцію до сполучення з обмеженим переліком еталонів, що дає підстави говорити про радше закритий список складових елементів-сигніфікатів давньоанглійських синтаксичних теоцентричних ОП. Емпіричний матеріал дає змогу виокремити 2 групи давньоанглійських теоцентричних ОП: теоцентричні ОП на позначення світлих сил (4.1) та теоцентричні ОП на позначення темних сил (4.2).

4.1. Теоцентричні ОП на позначення світлих сил. Теоцентричні ОП на позначення світлих сил кількісно домінують та охоплюють ключові постаті і сутності християнської релігії (Бог, Святий Дух, Діва Марія, Ісус, ангели), а також явища та поняття, пов'язані з ними. За природою сфери запозичення еталона ОП вони є досить різноманітними і типологізуються як екоморфні (а), антропоморфні (б), артефактоморфні (в); зооморфні (г), теоморфні (д) та істотоморфні (е):

а) екоморфні теоцентричні ОП на позначення світлих сил є найбільш продуктивними, вони виказують чітку тенденцію до асоціації англосаксами Бога з явищами, які випромінюють світло і виділяють тепло. Так, із 14 ОП на позначення абсолютного Бога в чотирьох він прирівнюється до вогню, якщо перебуває у стані гніву, а ще в семи – до сонця, якщо не лютує. До того ж, поняття, пов'язані з Богом, також уподібнюються до сяючого сонця із диференційним зазначенням градації його яскравості:

And he geded þine rihtwisnesse mannum swa sweotole swa sunnan, and þinne dom he geded swa sweotolne swa sunne byð to middes dæges. ‘Він принесе твою праведність людську яскраво, як сонце, а твій суд – яскраво, як сонце опівдні’.

Наведений приклад дібрано з *Паризького псалтиря* XI століття. Іншими теоцентричними асоціативними парами є уподібнення Бога до прохолодної приємної тіні, дощу, зливи або моря; розп’ятого Ісуса Христа – до перлин; Божої справедливості – до гори, а суду Божого – до впадини, прірви або моря; Божого милосердя – до роси; Божого трону – до вічних сонця і місяця; Божого слова – до зірки. Варто зауважити, що вищезазначені еталони не закріплюються виключно за Богом і рівною мірою використовуються для характеристики інших християнських постатей та сутностей. Так, Діва Марія, чия душа є чистою як сніг, також може асоціюватися з сонцем (але ніколи не з вогнем), з красивим місяцем та з росою. Дух Святий в усіх контекстах прирівнюється до вогню, але ніколи не імплікує знищення, як у випадку розгніваного Бога. Оказіонально до сонця може прирівнюватися й ангел, втім, більш частотним еталоном для його характеристики є яскрава блискавка. Примітним є той факт, що якщо предметом порівняння є одяг будь-кого з божественних сутностей, то він завжди асоціюється зі снігом. Що стосується понять, пов’язаних із Богом, які є предметом ОП, то вони провокують використання більш різноманітних еталонів, зокрема Царство Небесне асоціюється з блискавкою, дріжджами або зерном гірчиці; молитва до Бога – з ладаном, пахощами або росою; небесна колісниця – з вогнем; небесна любов – з поживним жиром; звук неба – з шумом вітру; старий завіт – з димом; хвала Бога – з океаном; Боже послання – з громом;

б) теоцентричні антропоморфні ОП на позначення світлих сил у сім разів рідше з’являються в давньоанглійських рукописах, ніж екоморфні. Вони фокусують увагу реципієнта на Богіві, ангелові, церкві, Царстві Божому та кінці світу, наприклад:

Drihtnes dæg cymð swa swa ðeof on niht... ‘Божий день прийде, як злодій вночі’.

Наведений приклад дібрано з проповідей Елфрика XI століття, і він є цікавий тим, що контекст, у якому використовується означене ОП, аргументує використання саме цього еталону, – в ньому пояснюється, що північ є знаком невідання, а кінець світу прийде тоді, коли його чекатимуть найменше. В інших сюжетах теоцентричні антропоморфні ОП уподібнюють Бога з керманічем; ангела – з людиною; Сина Божого – з нареченим, а церкву – з десятьма нареченими. Царство Боже також презентує низку асоціацій: із господарем, який наймає працівників виноградника; з королем, який запросив слуг на весілля сина, але ті не прийшли; або з купцем, який шукає гарні перлини;

в) теоцентричні артефактоморфні ОП на позначення світлих сил, на відміну від екоморфних чи антропоморфних, не позначають самих божественних постатей, натомість характеризують лише певні поняття, дотичні до них, наприклад:

Heo lufode crist ofer ealle opre menn. & for þy wæs eac hire sarnys be him toforan opra manna. & heo dyde his deað hire agenne deað for þan ðe his þrowung swa swa swurd þurhferde hire sawle. ‘Вона любила Христа понад усіх інших людей, тому її біль за нього була більшою, ніж за інших людей, і зробила вона його смерть своєю смертю, бо його страждання пронизали її душу, як меч’.

Христові страждання прирівнюються до меча в проповідях Елфрика XI століття. Інші пари предмет–еталон вербалізують асоціації манни небесної з запеченим в олії хлібом; слова Божого – з ліхтарем, а його голосу – з трубою; небесного світла – з простирадлом; суду Божого – з пасткою; Царства Небесного – зі схованим скарбом або риболовною сіткою;

г) теоцентричні зооморфні ОП на позначення світлих сил фокусують увагу реципієнта лише на трьох предметах порівняння (Бог, Діва Марія і Дух Святий) та залучають тільки три еталони для їх характеристики. Так, якщо Святий Дух і Діва Марія порівнюються з голубкою, то розгніваний Бог уподібнюється до скаженої собаки, котра сигніфікує лють, як це зображено у перекладі Боеція IX століття:

...and se hlaford ne scrifð, ðe ðæt here waldeð, freonde ne feonde, feore ne æhtum, ac he reðigmod ræst on gehwilcne, wedehunde wuhða gelicost... ‘...і Богові байдуже, ким керує військо, – другом чи ворогом, життям чи майном, він з дикунською свідомістю кидається на всіх, як скажена собака...’;

д) у дібраному матеріалі було зафіксовано два теоцентричних теоморфних ОП на позначення світлих сил: в одному з них Бог порівнюється з ангелом, а в іншому, в *Життях святих* Елфрика X століття, – два ангели гіперболізовано прирівнюються до цілої небесної армії:

Æfter ðam fæstene him comon færllice to twegen scinende englas mid sperum and scyldum, swilce on gelicnyse heofonlices werodes, secgende þam halgan þæt se Hælend... ‘Після того посту раптом до нього прийшли два сяючих ангела зі списками і щитами, наче військо небесне, і сказали святому, що послав їх Спаситель...’;

е) у єдиному теоцентричному істотоморфному ОП на позначення світлих сил, дібраному з *Паризького псалтиря* XI століття (чий образ, до речі, не збережено в україномовних текстах псалтиря, де він замінений на образ неба), Бог порівнюється з єдинорогами, які в середньовіччі були уособленням добра, непорочності і святості:

He þa <anhornan> ealra gelicost his halige hus her on eorðan getimbrade... ‘Він тоді єдинорогам усім подібно свій святий дім возвишений на землі створив...’

4.2. Теоцентричні ОП на позначення темних сил. Давньоанглійські ОП на позначення темних сил є майже у п’ять разів менш продуктивними, ніж ті, які описують світлі сили. До того ж, вони поступаються не лише частотністю, але й діапазоном сигніфікатив, які є їх предметами. Так, усі теоцентричні ОП на позначення темних сил зводяться до опису тільки трьох предметів порівняння: диявола, його ангела або демонів. Водночас джерела запозичення образів для актуалізації необхідних смислів є відносно різноманітними та охоплюють такі сфери: тваринний світ (а), світ людей (б), природи (в) та артефактів (г).

а) теоцентричні ОП на позначення темних сил найчастіше є зооморфними, і, на відміну від аналогічних ОП, що позначають світлі сили, діапазон залучених образів у їх випадку є втричі ширшим. Найчастіше предметом порівняння є сам диявол, який уподібнюється до риби, котра не бачить, що всередині приманки є гачок; до свиней і мишей; до лева, який ричить, або скупого вовка. Що стосується інших темних сутностей, то вони асоціюються зі звірами, що ричать, із чорним вороном, є також випадок використання образів худоби і лисиці, наприклад:

Hwilum hy him raredon on swa hryðro, hwilum hy him lægon big swilce nacode wifmen, hwilum hy æteowdon him swa swa þeotende wulf, hwilum swa beorcende fox...
 ‘Часом вони ревіли до нього, як худоба, іноді лягали біля нього, як голі жінки, іноколи з’являлися йому, як виючі вовки, а іноді – як лисиці, що гавкають’.

Так, у *Мартирології* другої половини IX століття описується спокуса людини дияволом. У цілому, у випадку теоцентричних зооморфних ОП на позначення темних сил спостерігається тенденція до використання більшою мірою образів хижаків або загально тварин, які ходять по землі та видають голосні звуки. Така ситуація є прямо протилежною до аналогічних ОП на позначення світлих сил, де у більшості випадків це були два птахи (завжди беззвучні голубка і орел) та лише в одному випадку – скажена собака, яка, знову ж таки, актуалізувала ідею люті і рішучості без звукового супроводу;

б) у теоцентричних антропоморфних ОП на позначення темних сил використовуються чотири образи: мертва людина, дуже висока людина, нага жінка та африканець, наприклад:

... twegen englas, oðer bið Godes encgel, se bið swa hwit swa snaw, oðer bið deofles encgel, se bið swa sweart swa hræfen oððe silharewa. ‘...два ангели прийдуть до нього разом з його душею; один буде ангелом Божим і білим, як сніг, а інший ангелом диявола і чорним, як ворон чи африканець’.

Означене речення дібрано з проповідей XI століття, і воно є дуже показовим у плані цілком закономірних тенденцій до використання кольорів, адже вміщує два ОП, демонструючи контраст між світлими і темними силами. Перші завжди супроводжуються білим кольором або світлом (чим яскравіше світло, тим досконалішим є сигніфікат), водночас другі – чорним кольором або темними відтінками. Так, у межах цієї підгрупи йдеться про мертво обличчя, яке апріорі не може бути світлих відтінків; велетня з безодні, яка завжди є темною; чорного ворона; образу африканця (останній було використано у двох різних контекстах);

в) теоцентричні екоморфні ОП на позначення темних сил є малопродуктивними і тонально гармонізують з антропоморфними (б), залучаючи у двох випадках із трьох образи темних відтінків, наприклад:

... þonne glad þæt deofol ut mid his leasunge swa swa smyc æt his eagdura. ‘... тоді вислизнув той диявол хитрістю своєю наче дим у вікно’.

Цей приклад дібрано з *Мартирології* другої половини IX століття, однак аналогічне ОП зустрічається також в легенді про Гутлака з *Життя святих* X століття. Ще одним образом є розпечене залізо (в кольорі якого завжди присутні криваво-червоні тони), до якого уподібнюються очі демона;

г) єдине теоцентричне артефактоморфне ОП в *Мартирології* IX століття описує крила демона Астарота, якому поклонялися в індійському селі до приходу місіонерів:

... ond he hæfde fiþru swylce þyrnen besma. ‘... у нього були крила, як колючий віник...’

Продуктивність давньоанглійських синтаксичних теоцентричних ОП рівності показана в таблиці 1.

Таблиця 1 – Продуктивність давньоанглійських синтаксичних теоцентричних образних порівнянь рівності

-морфізм	Антропо-	Тео-	Зоо-	Еко-	Артефакто-	Істото-	Разом
Тип теоцентричних ОП							
4.1. Світлі сили	10	2	6	69	8	1	96 (82,1 %)
4.2. Темні сили	5		11	3	1		20 (17,1 %)
Інше	1						1 (0,8 %)
Разом	16 (13,8 %)	2 (1,7 %)	17 (14,5 %)	72 (61,5 %)	9 (7,7 %)	1 (0,8 %)	117 (100 %)

Як видно з таблиці, типологія дібраних теоцентричних ОП актуалізує яскраво виражену опозицію добра і зла, з майже п'ятикратною домінантою світлих сил. До категорії «інше» увійшло ОП, дібане з *Паризького псалтиря* XI століття, яке описує язичницьких богів загалом, безвідносно до природи сили, яку вони представляють:

Ge þonne sweltað samod mid mannum, swa ealdormann an gefalleð. ‘Але ви станете смертними, впадете, як будь-який інший правитель’.

Висновки та перспективи дослідження. Висока продуктивність екоморфних ОП неоднаково властива двом аналізованим підгрупам. Царина природи є в 23 рази концептуально ближчою для тих ОП, які позначають світлі сили. Це дає підстави стверджувати, що домени світлих сил та природи є більш спорідненими, ніж домени темних сил та природи. Другими за продуктивністю є зооморфні теоцентричні ОП, в першу чергу завдяки тим, які позначають темні сили. Так, якщо предмети теоцентричних ОП є екоморфними майже в 72 % у випадку позначення світлих сил, та в 15 % у випадку темних сил (69 проти 3), то зооморфізм демонструє протилежну ситуацію: 6 % і 55 % відповідно (6 проти 11). Отже, можна стверджувати, що теоцентричні ОП на позначення світлих сил демонструють тенденцію до натуралізації божеств та дотичних до них понять, а теоцентричні ОП на позначення темних сил – до анімалізації. Третіми за продуктивністю є теоцентричні антропоморфні ОП, знову ж таки завдяки тим, які позначають темні сили (10 проти 5), що у відносних величинах дає таке співвідношення: 10 % ОП на позначення світлих сил проти 25 % ОП на позначення темних сил. Параметри, за якими вони зіставляються, також не співпадають: якщо світлі божества зближаються з людьми за параметром статусності чи професіоналізму, то темні – за параметром зовнішності. У межах емпіричного матеріалу домени божеств і артефактів є майже рівноцінно спорідненими для обидвох груп: 8 % для світлих сил і 5 % для темних сил з тією лише різницею, що у першому випадку актуалізуються параметри функційності, фізичних характеристик та цінності, а у другому – лише формальної схожості.

Базуючись на кількісних даних цієї розвідки, можна об'єктивувати ступінь спорідненості зіставляваних царин у порядку від вищої до нижчої. Для світлих сил: природа (домінує з великим відривом), меншою мірою – люди, артефакти і тварини; для темних сил: тварини (у більшості випадків), меншою мірою – люди і природа.

Перспектива дослідження полягає у вивченні інших семантичних типів давньоанглійських ОП за принципом центризму (антропоцентричних, зооцентричних, екоцентричних тощо) з подальшим їх зіставленням, що уможливить скласти повну картину семантичних особливостей давньоанглійських ОП, а отже, дасть змогу проводити нові діахронічні та / або зіставні дослідження.

Література

1. Kennedy G. *Classical Rhetoric & Its Christian & Secular Tradition From Ancient To Modern Times*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 1999. 360 p.
2. Randall J. *Early Medieval Rhetoric: Epideictic Underpinnings in Old English Homilies: dissertation*. Georgia State University. URL: https://scholarworks.gsu.edu/english_diss/61 (22.03.2022).
3. Wisse J., May J. M. *Cicero: On the Ideal Orator*. NY: Oxford University Press, 2001. 374 p.
4. Ажеж К. Человек говорящий: Вклад лингвистики в гуманитарные науки / пер. с фр. Б. Нарумов. Изд 2-е, стереотип. Москва: Едиториал УРСС, 2008. 301 с.
[Azhezh K. *Chelovek govoryashij: Vklad lingvistiki v gumanitarnye nauki* / per. s fr. B. Narumov. Izd 2-e, stereotip. Moskva: Editorial URSS, 2008. 301 s.]
5. Алефиренко Н. Ф. Лингвоантропология дискурса. *Антропология языка. The Anthropology of language: сборник статей / Ин-т наук о человеке; отв. ред. С. Р. Омельченко*. Москва, 2012. Вып. 2. С. 108–116.
[Alefirenko N. F. *Lingvoantropologiya diskursa. Antropologiya yazyka. The Anthropology of language: sbornik statey / In-t nauk o cheloveke; отв. red. S. R. Omelchenko*. Moskva, 2012. Vyp. 2. S. 108–116]
6. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка. Москва: Флинта, 2010. 224 с.
[Alefirenko N. F. *Lingvokulturologiya. Tsennostno-smyslovoye prostranstvo yazyka*. Moskva: Flinta, 2010. 224 s.]
7. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV–XIII ст.): монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ. 2003. 327 с.
[Buniatova I. R. *Evolutsiia hipotaksysu v hermanskykh movakh (IV–XIII st.): monohrafiia*. Kyiv: Vydavnychyi tsentr KNLU. 2003. 327 s.]
8. Домброван Т. І. Синергетична модель розвитку англійської мови: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2013. 22 с.
[Dombrovan T. I. *Synerhetychna model rozvytku anhliiskoi movy: avtoref. dys. ...d-ra filol. nauk: 10.02.04. Odesa, 2013. 22 s.*]
9. Кучеренко І. К. Синтаксичні функції порівняльних конструкцій. *Актуальні проблеми граматики*. Львів: Світ, 2003. С 136–139.
[Kucherenko I. K. *Syntaksychni funksiі porivniialnykh konstruksii. Aktualni problemy hramatyky*. Lviv: Svit, 2003. S. 136–139]
10. Мізін К. І. Психолінгвістичний експеримент чи соціолінгвістичний моніторинг? Епістемологічні пошуки аксіологічної фразеології (на матеріалі компаративної фразеології). *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 67–79.
[Mizin K. I. *Psykholinhvistychnyi eksperyment chy sotsiolinhvistychnyi monitorynh? Epistemolohichni poshuky aksiolohichnoi frazeolohii (na materiali komparatyvnoi frazeolohii)*. *Movoznavstvo*. 2008. № 1. S. 67–79]
11. Навроцький Б. Мова та поезія: нарис з теорії поезії. Київ; Харків: Книгоспілка, 1925. 240 с.
[Navrotskyi B. *Mova ta poeziia: narys z teorii poezii*. Kyiv; Kharkiv: Knyhospilka, 1925. 240 s.]
12. Потєбня А. А. Теоретическая поэтика. Москва: Высшая школа, 1990. 344 с.
[Potebnya A. A. *Teoreticheskaya poetika*. Moskva: Vysshaya shkola, 1990. 344 s.]
13. Прокопчук Л. В. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2000. 197 с.
[Prokorchuk L. V. *Katehoriia porivniannia ta yii vyrazhennia v strukturі prostoho rechennia: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Vinnytsia, 2000. 197 s.*]

14. Сенів М. Г. Деякі аспекти становлення прийменникової системи у контексті створення теоретичної граматики класичних мов. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ: Прайм-М, 2002. № 6. С. 174–186.
[Seniv M. H. Deiaki aspekty stanovlennia pryimennykovoi systemy u konteksti stvorennia teoretychnoi hramatyky klasychnykh mov. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. Kyiv: Praim-M, 2002. № 6. S. 174–186]
15. Щепка О. А. Функціонально-семантичне поле компаративності: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Сімферополь, 2008. 20 с.
[Shchepka O. A. Funktsionalno-semantychnе pole komparatyvnosti: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Simferopol, 2008. 20 s.]

Використані джерела

1. DOEC: Dictionary of Old English Corpus. [1981] 2009. URL: <https://www.doe.utoronto.ca/pages/index.html> (date of access: 09.03.2022).

OLD ENGLISH THEOCENTRIC SIMILE OF EQUALITY: SEMANTIC FEATURES

Mariana Oleniak

Department of Theory and Practice of Translation, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Abstract

The paper deals with the peculiarities of the semantics of Old English theocentric similes, which are categorised according to the principle of morphism, which objectifies the Anglo-Saxon interpretation of deities and related concepts.

Background: The individual manifestation of the universal category of simile testifies to the variability of the latter in historical, social, linguistic and cultural contexts, even within one language. Old English simile has never been an object of a separate research which created a lacuna in linguistics.

Purpose: The purpose of the analysis is to describe the typology of Old English theocentric similes in terms of their semantics.

Discussion: The research methodology is based on the statement that the relationship between the tenor and the vehicle of a simile is twofold: the tenor provokes a centripetal use of the vehicle, resulting in the mental transference of one image onto the other.

Old English theocentric similes designating light powers dominate quantitatively and comprises the key figures and beings of the Christian religion (God, the Holy Spirit, the Virgin Mary, Jesus, angels), as well as concepts associated with them. By the nature of the sphere of image borrowing, they are typed as ecomorphic, anthropomorphic, artifactomorphic; zoomorphic, theomorphic and creaturemorphic. Old English similes designating dark powers are almost five times less productive than those describing light powers, whose vehicles can be zoomorphic, anthropomorphic, ecomorphic and artifactomorphic.

Results: There are all grounds to believe that theocentric similes denoting light powers show a tendency to naturalize deities and the concepts related to them, while theocentric similes denoting dark powers tend to animate them.

Keywords: semantics, simile, Old English, deity, tenor, vehicle.

Vitae

Mariana Oleniak is a PhD in Linguistics, lecturer of the Department of Theory and Practice of Translation of Vasyl' Stus Donetsk National University.

Correspondence: maryana@mail.org

Надійшла до редакції 09 квітня 2022 року
Рекомендована до друку 21 квітня 2022 року